

»Svobodna šola in svobodno učiteljstvo« je gotovo tema, ki se ne more nikdar dovolj razmotrivati, potrebna je pa posebno sedaj, ko hočejo kranjski klerikalci s pasjim bičem pritirati učiteljstvo pred svoje noge.

Da je tudi drugo vprašanje potrebno in aktualno, mi ni treba še posebe naglašati.

In »Zaveza« išče sedaj k tema razpravama primernih govornikov. Sramotno bi bilo za nas vse, ako bi se nas ne oglasilo toliko, da bi predsedništvu izbira delala preglavico.

—m—

Z orožjem v roki in v rezervi — na Amonite!

(Dalje.)

Na tak način delujejo klerikalci sploh, kadar pridejo ob ugled in spoštovanje. Podobni propovedi vzdržujejo strah in spoštovanje do duhovščine, ker ne mara nihče biti po smrti pogubljen. Ako naš narod trpi še takšno škodo od teh ljudi, godrnja sicer na skrivnem, a odločilno se ne upa nastopiti proti duhovščini. Rekli smo, da je zlasti mlada duhovščina med našim narodom kuga demoralizacije, ponekod se gode kar strahovite reči zlasti proti šesti božji zapovedi. Vedenje njihovo je pod ničlo. Njih geslo je: Ven iz zakristije med svet! Svet pa je poln življenja, poln prilik do uživanja posvetnih sladkosti. Ker so siti in pod kožo krvavi kot mi, zabredejo globoko v izpodtiko, pohujšanje in veliko škodo našega vernega naroda. — Kdor takšne pohujšljivce in lahkovičve pokara, ozmerja in jim dela ovire, naj bi s tem storil smrtni greh? Tak naj je protivnik cerkvi in Kristus samemu? To je naravnost nemogoče, naši zdravi pameti in verskim resnicam naravnost nasprotno! Liberalizem pobija pogubonosno delovanje take duhovščine za posvetne zadeve, za posvetno skrb posvetnega blaga, časti in slave, na političnem polju se bojuje zoper klerikalno nadvlado ter svetuje duhovščini, naj se vestno drži svoje službe in naj je ne zanemarja. Ločiti moramo torej duhovnike na dva dela, na tiste, ki vestno izpolnjujejo svoje stanovske dolžnosti ter žive moralčno, kakor sami uče, in na tiste, ki so sicer duhovniki kakor prvi, pa bijejo boj za posvetno blago, čast, slavo in nadvlado.

Primerjamo lahko učečo cerkev s človekom. Človek ima dušo in telo. Duša je, ki vladaj telo. Telo je v zvezi z dušo je lahko krepko, močno in zdravo, ali pa bolešno, pokvarjeno, z raznimi ranami in drugimi boleznimi obdano, pa je še vedno živo, dokler je duša v njem. Učeča cerkev je podobna telesu, nauk, ki ga uči, pa naši duši. Da se nauk ohrani nepokvarjen do konca sveta, mora zahvaliti Kristus samega, ki je njen varuh in zaščitnik. Rak-rana na telesu sv. cerkve je klerikalizem, ki se je poglobil v materijalizem in ki se bojuje z vsemi silami za nadvlado in posvetnost. Zaradi te rane ni še uničeno celo telo, ni še nevarnosti, da bi umrlo, ker je še duh božji v njem. Kakor pa trpi celo telo radi skeleče rane, da hira in slabi, tako tudi provzroča klerikalizem na telesu sv. cerkve, da hira in ne more zgledati kot cvetoče zdravo telo. Telesne bolezni moramo zdraviti, da ne pride smrt. Takisto moramo zdraviti rano svete cerkve s tem, da se z vsemi silami upremo pogubonosnemu, pohujšljivemu, nikoli sitemu, po nadvladi hrepenečemu klerikalizmu! Zato ne bomo

imeli smrtnega greha, ampak veliko zaslug pri Bogu. Zakaj ako staremo in poderemo klerikalizem na tla, ozdravimo s tem rano na telesu naše sv. cerkve same.

Obče je znan med našim narodom rek: »Vera je prišla po farjih gor, po farjih gre dol.« To je tudi popolnoma resnično, zakaj predobro vemo, kako raste zaradi slabe duhovščine verski indiferentizem med našim narodom. Hodijo sicer v cerkev, a le iz navade; molijo tudi, pa le iz navade in brez prave pobožnosti. Kadar so sami v ožjem prijateljskem krogu pri dobri kapljici, takrat pridejo izbruhi na duhovnike in vero na dan, da bi človek ne verjel, da se mu kar lasje na glavi ježe. Ako jih kdo pouči, da moramo ločiti vero od pohujšljivih njenih oznanjevalcev, dobi odgovor: »Vi ste tudi klerikalec, ako zagovarjate te vrste ljudi!«

Le tako naprej! Te vrste ljudi je vedno več in jih tudi bo čedalje več. Teh ni pokvaril liberalizem z brezverskim časopisjem, kakor vedno upije klerikalizem, saj mnogi izmed njih nič ne bero teh listov. Pokvaril jih je marveč klerikalizem sam s svojim brezvestnim postopanjem, s svojim novodobnim bojem, s hujskanjem, obrekovanjem in s strahovitim pritiskom na svetem mestu!

Klerikalizem si je znal pomagati proti imenovanemu narodnemu reku, da je po duhovščini prišla vera in po tej sedaj propada s tem, da ga paralelizira z nasprotnim narodnim rekom, namreč: »Ne glej me, marveč pošlušaj me!« Kar pomeni, po domače rečeno, da se ne sme gledati na delovanje duhovnikov, ampak na nauk, ki ga oni učijo. Ta rek je popolnoma brezverski. Ako se od nas učiteljev zahteva lepo in zgledno življenje tembolj se mora to zahtevati od duhovnikov, od Kristusovih namestnikov. Mar ni Kristus sam lepo in zgledno živel, da mu nihče ni mogel očitati ničesar? Ako hočejo uživati čast naši duhovniki kot namestniki Kristusa samega, morajo vsaj po možnosti posnemati njega tudi v posvetnih zadevah, da dobe čast in spoštovanje pri ljudstvu, ne pa delati zdražbe, prepir, sovraštvo in pohujšanje.

Ni dolgo od tega, ko smo slišali v cerkvi od nekega dušnega pastirja sledečo propoved (povemo jo v glavnih potezah): »Dobil sem v roke knjižico nekega ameriškega slovenskega duhovnika, ki trdi, da je v Ameriki za Slovence veliko manj priložnosti postati brezverec kakor v stari domovini. Prepotoval je vse slovenske dežele in pri tem razvidel, da postaja ljudstvo silno neverno. Brezversko časopisje je med Slovenci v primeri z drugimi narodi silno razširjeno, v večji meri kakor krščansko časopisje. Ako bi ljudje ne podpirali brezverskih časopisov, prenehati bi morali izhajati in s tem bi prenehalo brezversko hujskanje.« To so misli ameriškega slovenskega duhovnika. Propovednik pravi dalje: »Vsi tisti, ki berejo in z naročitvijo podpirajo brezverske liberalne liste, žive v smrtnem grehu, vsa njih molitev in dobra dela niso vredna pred Bogom nič.«

Američan je povedal pravo in bridko resnico. Z brezverskim časopisjem je mislil liberalno časopisje. To res raste pri nas kot gobe po dežju, in tudi v gmotnem oziru dobro izhaja, ker ga narod podpira. Takoimenovano krščansko časopisje pa propada, ker je pisano v duhu klerikalizma, ki se bori z lažjo, obrekovanjem in nezdravimi gospodarskimi zadevami. Iz tega se učimo, da se liberalizem silno širi, klerikalizem pa propada, ker se ljudstvu odpirajo oči, da se tega boj za nadvlado in posvetne zadeve ne ujema z duhovskim poklicem.

Povedali smo že, da je vse liberalno časopisje združeno zoper ljutega in pogubonosnega sovražnika — zoper klerikalizem.

Liberalnega časopisja ne urejujejo verski veščaki, ampak lajiki. V teh smo večkrat čitali, da ni njih boj naperjen naravnost proti veri, ampak zoper malovredno klerikalno duhovščino, da visoko spoštuje prave, za svojo službo vnete duhovnike, ki se ne bore za posvetnosti in se nočejo vtikati v današnje politične homatije. Ker se pa vera, učeča cerkev in klerikalizem prav težko ločijo, mislijo, da pada večkrat udarec na vero in učečo cerkev. Ljudstvo to bere in slastno použiva, in kdor ne zna ločiti zrna od plevela — klerikalnega boja od vere, se v resnici lahko pohujša in postane v veri indiferenten. Vendar goji liberalno časopisje poleg tega čisto in iskreno ljubezen do naroda, se vnema za njegovo blaginjo, njegov obstanek, napredek in izobrazbo.

Poglejmo sedaj pa klerikalno časopisje! Tega ne urejujejo lajiki, ampak verski veščaki, duhovniki sami. Ti bi morali kot verski veščaki in namestniki Kristusovi urejevati svoje liste na verski podlagi in v verskem duhu. Gojiti resnico, ljubiti sovražnika, svojega nasprotnika, biti odkritosrčni, poravnati prepir z dostojno in prepričljivo polemiko, govoriti stvarno in mirno, gojiti odkrito in nepristransko ljubezen do naroda, spoštovati in gojiti narodni čut, imeti skrb za naroden napredek v gospodarstvu in šolstvu.

Ako primerjamo liberalno in klerikalno časopisje, vidimo velikanski razloček. To psuje dannadan liberalno časopisje kot brezversko, pa je samo ravno tako, če ne še hujše. Vidi takoj vsak pogrešek zoper vero pri svojem nasprotniku, sam pa ne vidi bruna v svojem očesu. Laž in zavijanje resnice je klerikalizmu vsakdanja hrana. Predaleč bi prišli, ako bi hoteli naštevati vse klerikalne laži; omeniti hočemo le to, kar se zadeva učiteljstva in to v najnovejši dobi. Pred kratkim je prinesel »Slovenec« notico z imenom »Huda obsodba«. Napisal jo je, da bi s tem pri ljudstvu učiteljstvo očrnil, mu vzel ugled in spoštovanje, češ, to naj sedaj zve, ko se bori za izboljšanje plač, da še tega ne zasluži, kar ima sedaj. Ko je prišel v »Slov. Narodu« popravek, ni »Slovenec« prinesel popravka, da bi vsemu učiteljstvu vrnil ukradeno dobro ime; molčal je. Ali se ne glasi osma božja zapoved: »Ne pričaj po krivem zoper svojega bližnjega?« Lagal je klerikalizem, javno lagal, da bi vsemu učiteljstvu odvzel ugled in spoštovanje. Takšno delo je vnebovpijoče, pregrešno. Ne čudimo se temu, saj je urednik tega lista pred leti v deželni zbornici kranjski pri dani častni besedi lagal. In ker se je izkazal v javnosti, da ne pozna častne besede, ga je izvolil klerikalizem za deželnega, državnega poslanca in urednika klerikalnega glasila.

Klerikalizem vodi že mnogo let očiten boj zoper učiteljstvo in šolo na nesramen, lažniv, obrekljiv in podel način. Govori zoper nas tako sovražno, prezirljivo in poniževalno, da mora zbujati stud in sovraštvo v naših sreih zoper takšno početje. Ali je taka pisava verska! Ali je takšno vojskovanje pošteno? Mar je njemu za vero, poštenje in odkritosrčno stvarno razpravo, samo da slepi javno mnenje in ubogo nevedno in pobožno ljudstvo v dosego svojega namena, pa je vse dobro. Kako globoko je padla morala klerikalizma s časopisjem vred, označiti hočemo samo z nekaterimi slučajmi. Pred več leti je sklenil voditelj te stranke, znani prijatelj učiteljstva dr. Šusteršič, da se je treba na vsak način polastiti neumorne in z uspehom delujoče kranjske kmetijske družbe. Ker ji ni mogel priti drugače do živega, je predbacival

družbi goljufijo, češ, da dela velike dobičke s Tomasovo žlindro, ki jo poceni kupuje in drago prodaja. On je izjavil, da prodaja ravno takšno blago, to je 18% žlindro, veliko cenejše, a v resnici je bila 16%, kar je dokazala kemična preiskava. Očitali so mu raditega laž in goljufijo ter da ni čistih rok. Nekega župana je raditega tožil in pravdo izgubil. Rekuriral je na višje sodišče v Ljubljano, Gradec in na Dunaj, a povsod brezuspešno. Končno je govoril tudi državni zbor o tem in tudi ta ga je obsodil. Kak drug človek s poštenimi čutili bi se skrtil in ne kazal več v javnosti, on pa je še obdržal mandat državnega poslanca, ker mu je klerikalizem kot človeku nečistih rok skazal zaupanje. Klerikalna društva na pritisk duhovščine, volilci in časopisje so mu izražali brzojavnim potom zaupanje. Klerikalizem je pel grehu in grešniku slavo in hosano. Dr. Šusteršič je s tem vseeno pri razsodnih ljudeh v javnosti mrtvo truplo, vreden preziranja radi svojega strankarskega početja, a klerikalizem mu je dal vajeti v roko da je njegov politični voditelj, ki vodi klerikalni politični voz čedalje bolj v prepad.

Ljudje, ki dobro poznajo krščansko vero in resnico, ne bi smeli tako pisati in ravnati; oni se borijo na eni strani zoper greh, po drugi strani pa greh odobrujejo. To ni prvi slučaj, ampak znano nam jih je več, omeniti hočemo le nekatere ob kratkem. Prejšnji urednik »Slovenec«, doktor Lampe je bil obsojen radi častikraje na 6 mesecev zapora. Isto glasilo je obsojenca tako zagovarjalo, kakor bi bil popolnoma nedolžen in da to trpi kot preganjanec od nasprotnikov sv. cerkve. Škof sam je šel zanj prosit cesarja milosti, da mu je bila sodba izpremenjena v denarno globo.

Kurat Ferjančič je svoje župljane nahujskal, da so se pošteno pretepli, potem jih je pa navajal h krivi prisegi. Klerikalno časopisje ga je zagovarjalo in vse tajilo. Obsojen je na 6 mesecev ječe, smatrajo ga za mučenika. Na podoban način taji klerikalno časopisje vse, zamolči vse, kar se godi pri njeni stranki Liberalni povedo vse, klerikalni pa ravno to tajijo, zagovarjajo ali zamolčijo. Ali tako uči naša vera? Greh ostane greh, naj bo potem na klerikalni ali liberalni strani. Kdor greh odobruje, zagovarja ali vedoma zamolči, tak je sam deležen greha; ako trdovratno ostane v takšnem grehu, tisti je očitni grešnik ali brezverec.

(Dalje.)

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

IV.

Vprašanje: V mojem šolskem okraju je umrl tovariš — nadučitelj ali učitelj, je iz tovariškega in pravnega stališča menda vseeno. — Družina pokojnikova je izdala »parte«, ki je došel na mojo pošto šele v dan pogreba, a jaz sem ga sprejel v dan po pogrebu. Enako se je godilo mnogim drugim tovarišem, sosednjemu okraju celo tako, da se ni mogel nihče, izvzemši enega tovariša, pogreba udeležiti. Srce me je bolelo zaradi tega več dni. Pri prvem snidenju sem takoj apeloval na tovariša, ki je bil takrat začasni vodja šole, zakaj ni skrbel za pravočasno obvestilo o smrti tovariša. Izgovarjal se je na »parte«, češ, družina ga je izdala kot vseobčno obvestilo, če ga nismo dobili pravočasno mi, on kriv in da zadeva ni tako slaba, saj je bilo mnogo tovarišic in tovarišev pri pogrebu navzočih. Pozneje sem zvedel iz verodostojne